

Duitse liberalen worstelen met Europa

Column

[Achtergrond](#) - 21 oktober 2011 - Auteur: Hanco Jürgens

De Griekse schuldencrisis heeft de liberalen in Nederland en Duitsland voor het blok gezet. Hun kritiek op de Europese subsidies en regels verstomde toen bleek dat de EU in zwaar weer verkeert. Plotseling staan liberalen pal achter de steunmaatregelen voor de euro. Als regeringspartijen moeten ze wel. Volgens Hanco Jürgens is het de schuldencrisis die FDP-voorman Guido Westerwelle de kop kostte. Daardoor kon hij zijn belangrijkste verkiezingsbelofte niet waar maken en verloor hij zijn geloofwaardigheid.

Terwijl de Nederlandse liberale premier Mark Rutte deze zomer slechts een klein schrammetje opliep door een 'onhandige rekensom' te presenteren, moest de Duitse liberale voorman Guido Westerwelle in mei van dit jaar mede door zijn optreden in de schuldencrisis zijn partijleiderschap opgeven. Hoe is dit verschil te verklaren?

Europese geluksmachine

Vlak voor de verkiezingen in 2010 verkondigde Mark Rutte met verve zijn visie op Europa. De VVD-lijsttrekker reisde af naar Brussel om duidelijk te maken dat het afgelopen moest zijn met de 'Europese geluksmachine': de structuurfondsen moesten worden afgebouwd en als het aan de VVD lag zou Nederland als nettobetaler bij de EU een extra korting van één miljard euro afdwingen, bovenop de jaarlijkse korting van datzelfde bedrag.

De eerste maanden van zijn premierschap zette Rutte zich in om deze doelen daadwerkelijk te bereiken. In januari van dit jaar toog hij naar Engeland om met David Cameron te praten over de noodzakelijke kortingen voor Groot-Brittannië en Nederland en over de kortingen van het EU-budget in het algemeen.

Vol goede moed schreef hij samen met Cameron en een zevental andere minister-presidenten uit Scandinavië en Oost-Europa een brief aan de Europese Raad en de Europese Commissie over de toekomst van de EU. Deze brief was in lijn met de verkiezingsbeloftes. Prioriteiten van de ondertekenaars zijn: deregulering, lastenverlichting voor het bedrijfsleven, innovatie en het aanboren van nieuwe markten in de wereld.

Onhandige som

Maar de Griekse schulden crisis dwarsboomde de plannen van Rutte. Tijd voor 'liberale hobby's' is er nu even niet: alle energie van de regeringsleiders gaat uit naar de herstructurering van banken, die te veel risicovol schuld papier hebben uitstaan in Griekenland, Italië, Spanje en Portugal.

In lijn met de Duitse politiek zette ook Rutte deze zomer in op 'private sector involvement' om de Griekse schulden crisis op te lossen. Niet alleen de eurolidstaten, ook de banken die hebben belegd in risicovolle staatsobligaties moeten meebetalen om de Griekse schuldenlast te verminderen.

Rutte wilde deze lastenverzwaring voor de banken zó graag dat hij bij de persconferentie na afloop van de eurotop in juli aan de pers een verkeerde rekensom voorlegde, waarbij de private sector procentueel meer moest inleggen dan was afgesproken.

Het ingelaste spoeddebat tijdens het zomerreces ging nauwelijks meer over de som zelf, maar wel over de toekomst van de EU. Rutte hield vol dat in de toekomst van nieuwe soevereiniteitsoverdracht van de lidstaten naar de EU geen sprake zal zijn, slechts van maatregelen die de handhaving van het Stabiliteitspact zullen verzekeren. Dit najaar zal blijken of hij gelijk heeft. Nederland speelt een actieve rol in het debat door het voorstel voor een EU-commissaris die zal waken over de begrotingen van de lidstaten.

Koerswending

Belangrijker nog dan de steun voor vergaande maatregelen, is de recente wending van het kabinet Rutte-Verhagen van de Angelsaksische wereld naar het hart van Europa. Wil Nederland iets voor elkaar boksen, dan moet het vooral contact houden met de landen die tellen in Europa: Duitsland en Frankrijk.

De afgelopen weken is er intensief diplomatiek verkeer geweest tussen Den Haag, Berlijn en Parijs. Jan Kees de Jager, Ben Knapen en Mark Rutte vlogen naar Berlijn en Guido Westerwelle kwam op bezoek in Den Haag. Rutte legde bovendien een bliksembezoek af aan Parijs om het Nederlandse standpunt duidelijk te maken. Zo heeft de Nederlandse regering alsnog de blik gekeerd naar continentaal Europa.

Depolitisering

Dat dit soort wendingen in de Nederlandse politiek zonder kleerscheuren plaatsvinden is een knap staaltje van politiek vernuft. De oplossing voor de schulden crisis wordt keurig buiten de boeken gehouden. Wat er ook gebeurt in de wereld, Nederland voert het regeerakkoord uit: bezuinigingen van 18 miljard staan vast. Europa is geen issue waar een Nederlands kabinet over valt: zowel de

belangrijkste oppositiepartijen als de PVV gedogen het EU-beleid van dit kabinet: de oppositiepartijen door voor de steunmaatregelen te stemmen, de PVV door de stekker van het kabinet er niet uit te trekken.

Dat betekent overigens niet dat Rutte afstand heeft genomen van zijn liberale visie op de EU. Nog op 6 oktober schreef hij samen met de Zweedse en Finse minister-presidenten een brief aan de Europese Raad en Commissie waarin zij pleiten voor structurele hervormingen die de werking van de arbeids-, diensten- en productenmarkt moeten verbeteren en het concurrentievermogen moeten vergroten. Maar dit soort brieven blijven in Nederland zelf onopgemerkt. Rutte's populariteit heeft niet onder zijn weinig koersvaste EU-beleid geleden.

Struikelblok

Hoe anders verging het Guido Westerwelle, de gewezen partijleider van de liberale zusterpartij van de VVD, de FDP. Westerwelle maakte als minister van Buitenlandse Zaken een onhandige entree door zo halsstarrig voor Duits als een belangrijke voertaal in de EU te pleiten, dat mensen zich afvroegen of hij wel Engels sprak. Maar het struikelblok werd Griekenland. De FDP kwam met één belangrijk doel in de regering: lastenverlichting.

In het regeerakkoord was overeengekomen dat vanaf 2011 24 miljard euro aan lastenverlichtingen zou worden doorgevoerd. Probleem bleef wel dat er door de economische crisis en de steun aan banken weinig financiële ruimte was. Westerwelle toonde zich een hardliner: de Griekenland-crisis mocht niet ten koste gaan van de geplande belastingverlaging voor de middenstand. En juist dat is gebeurd: gelijk na de goedkeuring van het eerste hulppakket voor Griekenland in mei 2010 kondigde Merkel aan dat er voorlopig geen ruimte is voor belastingverlaging. Westerwelle stond met lege handen.

Alle andere maatregelen uit de liberale koker, zoals belastingvereenvoudiging, de afschaffing van de dienstplicht en de zoveelste hervorming van de gezondheidszorg, blijven in de schaduw staan van het mislukte doel. De FDP is dit jaar uit vijf deelstaatparlementen gestemd en zou als er nu verkiezingen worden gehouden de kiesdrempel waarschijnlijk niet halen. Westerwelle moest onder druk van de slechte resultaten zijn partijleiderschap inleveren.

Verschillen

Dat het de Duitse FDP zoveel slechter vergaat dan de Nederlandse VVD hangt ook samen met de verschillen in het politieke landschap. Ten eerste zijn de Duitse liberalen de underdog in een coalitie met christendemocraten, die als geen ander hun coalitiepartner buiten spel weten te zetten. De VVD is daarentegen niet alleen

de grootste partij, maar heeft met Rutte en Rosenthal gezichtsbepalende posities voor het buitenlandse beleid.

Ten tweede hebben de Nederlandse liberalen de Griekse schuldencrisis deskundig buiten de boeken weten te houden, waardoor het onderwerp is gedepolitiseerd. De VVD kon dit ook makkelijker omdat het Nederlandse regeringsbeleid is vastgelegd in coalitieakkoorden, terwijl het Duitse regeringsbeleid weliswaar in grote lijnen is uitgestippeld, maar toch elk jaar opnieuw ter discussie staat. De Duitse liberalen hebben hun hand overspeeld door het EU-beleid ten aanzien van Griekenland politiek te maken. Toen de portemonnaie moest worden getrokken kon de FDP niet meer terug.

Ten derde staat het Duitse EU-beleid veel centraler op de politieke agenda dan het Nederlandse: zo heeft bondskanselier Merkel haar politieke lot verbonden aan de euro, terwijl Mark Rutte vooralsnog vooral het Nederlandse belang in het vizier heeft.

Tenslotte moeten de Duitse liberalen als coalitiepartner extra op hun woorden passen. De financiële wereld weegt elk Duits woord over de Griekse schuldencrisis.

Vrije markt of subsidieparadijs

Al met al blijft het opvallend dat juist de liberalen, als pleitbezorgers van de vrije markt, zoveel moeite hebben met het EU-beleid. Wat dat betreft heeft er een *Umwertung aller Werte* plaatsgehadt.

De grootste voorstanders van de Europese Unie zijn de Groenen, die altijd veel kritiek hebben gehad op het neoliberalisme. De Groenen hebben ontdekt dat de EU goed is voor het milieu, voor gelijkberechtiging van mannen en vrouwen, voor mensenrechten en voor vredesvraagstukken. Voor de liberalen is met de interne markt een belangrijk ideaal verwezenlijkt; maar zij vrezen een uit de hand gelopen subsidieparadijs.

Drs. Hanco Jürgens is wetenschappelijk medewerker van het Duitsland Instituut Amsterdam. Deze column is eerder verschenen op de website van het [Montesquieu Instituut](#)

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/2926/duitse-liberalen-worstelen-met-europa>